

ΛΟΓΟΣ

THE ART OF SCIENTIFIC MIND

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

THEORETICAL AND EMPIRICAL SCIENTIFIC RESEARCH: CONCEPT AND TRENDS

JULY 24, 2020 • OXFORD, GBR

VOLUME 4

DOI 10.36074/24.07.2020.v4
ISBN 978-1-5272-5968-3

EUROPEAN
SCIENTIFIC
PLATFORM

ΛΟΓΟΣ

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

WITH PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

**«THEORETICAL AND EMPIRICAL
SCIENTIFIC RESEARCH: CONCEPT
AND TRENDS»**

JULY 24, 2020

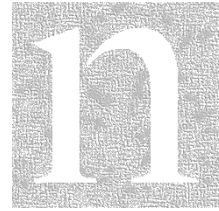
VOLUME 4

Oxford • United Kingdom

E
S
P

UDC 001(08)
T 44

<https://doi.org/10.36074/24.07.2020.v4>

*Chairman of the Organizing Committee: Holdenblat M.
Deputy Chairman of the Organizing Committee: Patel A.*

*Responsible for the layout: Kazmina N.
Responsible designer: Bondarenko I.*

T 44 Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 4), July 24, 2020. Oxford, United Kingdom: Oxford Sciences Ltd. & European Scientific Platform.

ISBN 978-1-5272-5968-3
DOI 10.36074/24.07.2020.v4

Papers of participants of the International Multidisciplinary Scientific and Practical Conference «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends», held in Oxford, July 24, 2020, are presented in the collection of scientific papers.

The conference is included in the catalog of International Scientific Conferences; approved by ResearchBib and UKRISTEI (Certificate № 302 dated 18 May 2020); certified by Euro Science Certification Group (Certificate № 22167 dated 19 June 2020).

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Bibliographic descriptions of the conference proceedings are indexed by CrossRef, ORCID, Google Scholar, ResearchGate, OpenAIRE and OUCI.

UDC 001 (08)

© Participants of the conference, 2020
© Oxford Sciences Ltd., 2020
© European Scientific Platform, 2020

ISBN 978-1-5272-5968-3

- [10] Про створення Дирекції з реструктуризації шахтного фонду: наказ Міністерства вугільної промисловості України від 15.05.2008 № 206. *Відомості Міністерства вугільної промисловості України*. 2008. № 5.
- [11] Про виділення коштів для ліквідації наслідків аварії на шахті імені Карла Маркса державного підприємства «Орджонікідзевугілля»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.06.2008 № 803-р. *Урядовий кур'єр*. 2008. № 106.
- [12] Про виділення коштів для ліквідації наслідків аварії на шахті «Орендне підприємство шахта ім. Засядька» (Розпорядження Кабінету Міністрів України) від 20.09.2006 № 490-р.
- [13] *Про виділення коштів для ліквідації наслідків аварії на орендному підприємстві «Шахта імені О.Ф. Засядька»*. (Розпорядження Кабінету Міністрів України) від 18.11.2007 № 998-р. *Урядовий кур'єр*. 2007. № 217.
- [14] *Про виділення додаткових коштів для проведення першочергових робіт з ліквідації наслідків аварії, що сталася 18 листопада 2007 р. на орендному підприємстві «Шахта імені О.Ф. Засядька»* (Розпорядження Кабінету Міністрів України) від 19.11.2007 № 999-р. *Урядовий кур'єр*. № 217.

DOI 10.36074/24.07.2020.v4.22

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ І КАСАЦІЙНІ ФІЛЬТРИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

ORCID ID: 0000-0003-4882-1038

Остафійчук Людмила Аурелівна

канд. юрид. наук, доцент кафедри процесуального права
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

УКРАЇНА

Справжній інтерес громадськості полягає у справедливості здійснення правосуддя. Однак доктрина судової влади останнім часом зіштовхується з неконституційністю законодавства, відсутністю поваги до закону, серйозним невдоволенням сучасним станом здійснення правосуддя і, як наслідок, – недовірою до суду та суддів.

Чому так відбувається? В першу чергу, це пов'язано із тим, що закон не реагує швидко на нові умови життя і не змінюється допоки не відчуються хворі наслідки його застосування. По-друге, ми не можемо із впевненістю сказати, що закон однаковий для всіх: для багатих від один, а для бідних – інший. Створюється враження, що за одних вихідних умов результати розгляду подібних справ для різних суб'єктів різні. По-третє, останнім часом загострилася проблема наявності двох (а подекуди й більше) діаметрально протилежних підходів різних колегій суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду до вирішення однієї й тієї ж категорії справ. В цьому навіть не допомагає наявність інституту типової та зразкової справи в адміністративному судочинстві. Подібна невизначеність не сприяє вибудовуванню єдності правозастосовної практики, отже й породжує відсутність справжніх орієнтирів для судів першої та апеляційної інстанцій та юридичної спільноти України в цілому. Деякою мірою така ситуація пов'язана із широким судовим розсудом з одного боку і необхідністю суворого дотримання норми закону та детальними правилами поведінки, з іншого. Розглянемо цей аспект в контексті апеляційного перегляду справи та ефективності касаційних фільтрів в адміністративному судочинстві.

Процесуальна форма розгляду та вирішення адміністративних справ має забезпечувати законні інтереси всіх осіб, які беруть участь в справі. На даний час, склалася ситуація, коли, з одного боку, особа, яка звертається до суду за судовим захистом своїх порушених і (або) оспорюваних прав, свобод та інтересів має отримати захист в доступній формі і без необґрунтованих затримок. А з іншого боку, держава в особі компетентних органів судової влади зацікавлена в зниженні зростаючого навантаження на суди та, відповідно, оптимізації судових органів. Вперше, це явище ми спостерігали під час чергового етапу судової реформи 2016-2017 рр., коли Україна здійснила перехід від чотири – інстанційної до трьох – інстанційної системи судоустрою і, відповідно, з трирівневої до дворівневої системи перегляду судових рішень судів першої інстанції. Також, під час цієї реформи, до Конституції України (п. 8 ст. 129) [2] вперше було введено положення, що касаційне оскарження рішень суду допускається лише у випадках, встановлених законом. Таким чином, в законодавство було введено інститут «касаційних фільтрів», однак чітких критеріїв, які справи його не проходять – законодавство і практика все ще не виробили. Тому положення п. 2 ч. 5 ст. 328 КАС України [1] викликають багато питань. Коли детально їх проаналізувати, очевидно, що вони всі є дискусійними, якщо дещо по-іншому розставити акценти, наприклад: 1) а які питання права не мають фундаментального значення для формування єдиної правозастосовчої практики? 2) яким чином можна спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи? 3) що означає «значний суспільний інтерес» і «виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу»? 4) що означає слово «помилково» в діяльності суду першої інстанції у зв'язку із віднесенням справи до категорії справ незначної складності?

Спробуємо відповісти на поставлені нами запитання: 1) в Україні офіційно не закріплено прецедентне право; 2) якщо особа не брала участі в справі, в якій було вирішено про її права, свободи та інтереси – за аналогією закону (ч. 2 ст. 50 КАС України), – обставини справи, встановлені судовим рішенням, не мають юридичних наслідків для такої особи...; 3) для кожного учасника справи його судова справа найважливіша в його житті, а щодо суспільного інтересу, думаємо тут більше політичні, виборчі та подібні до них справи, які чомусь завжди, без жодних фільтрів потрапляють на касаційний перегляд; 4) по-перше, навіщо українському суспільству судді, які не вміють правильно застосовувати норму закону, а по-друге, де в цій ситуації зникла апеляційна інстанція та її роль в адміністративному судочинстві?

Темою для дискусії слід вважати положення п. 1, 2, 3 ч. 4 ст. 328 КАС України [1] щодо допуску до касаційного перегляду і такої підстави для скасування судового рішення як: не правильне застосування, не застосування або відсутність висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду. На практиці це означає, що основним завданням суду першої та апеляційної інстанції є не вирішення спору по суті, а пошук в Єдиному державному реєстрі судових рішень і застосування при розгляді справи постанови Верховного Суду з аналогічного питання. Тобто, процесуальна форма розгляду спору для суду виявляється більш важлива, ніж безпосередня суть конфлікту і його справедливе вирішення. В більшості випадків, це змушує навіть самого сумлінного суддю відчувати, що він повинен просто вирішити спір згідно з правилами гри і не шукати самотійно правди та справедливості в конкретній справі.

Очевидними є недосконалість та неузгодженість норм процесуального закону, а також віднесення вирішення питання щодо відкриття касаційного

провадження до дискреційних повноважень судді, які в подібних справах можуть прийняти (а по факту і приймають) різні рішення. Якщо закон є просто грою, ні від гравців (учасників справи), які беруть у ній участь, ні від громадськості, яка є свідком цього, не можна очікувати, що вони підкорятимуться його духу, коли їх інтереси обслуговуються шляхом маніпулювання його (Закону) нормами.

Якби всі суперечки були б однаковими чи якби можна було б точно розрахувати, що той чи інший спір належить до певної категорії... Це не мало б значення. Закони – це загальні правила, а процес їх загального характеру включає усунення несуттєвих елементів конкретних суперечок. Коли ми усуваємо несуттєві фактори, щоб досягти загального правила, ми ніколи не зможемо повністю уникнути усунення факторів, які будуть більш-менш істотними у конкретних суперечках.

Збереження паритету між інтересами осіб, що беруть участь в справі, та інтересами органів судової влади, опосередковує необхідність оптимізації механізмів судового захисту як з боку законодавця, так і з боку правозастосовувача. В описаних вище умовах обмежень доступу до касаційного оскарження, таким механізмом має стати апеляційний перегляд судових справ. Тому, важливою гарантією забезпечення права на судовий захист виступає не просто можливість оскарження в порядку апеляційного провадження актів судів першої інстанції, а реально забезпечена можливість перевірки судового акта судом вищої інстанції. Об'єктом перегляду апеляційним судом може бути як правильність оцінки доказів і встановлення фактів, так і правильність тлумачення та застосування норм матеріального та процесуального права судом апеляційної інстанції. Таким чином, в порядку апеляційного провадження об'єкт перегляду може складати, як питання факту, так і питання права, тим більше, що вони є тісно взаємопов'язаними. А в процесі здійснення своєї діяльності, суди апеляційної інстанції мають вирішувати два основні завдання: 1) реалізацію контролю за правильним застосуванням законів судами першої інстанції, 2) формування однаковості в розумінні і застосуванні закону.

Система чинного правового регулювання стадії апеляційного провадження потребує подальшої оптимізації, а саме ст. 308 КАС України «Межі перегляду судом апеляційної інстанції». Для зменшення навантаження на суд касаційної інстанції та реальну дієвість касаційних фільтрів потрібно забезпечити повноцінний перегляд судових рішень судами апеляційної інстанції, для чого необхідно передбачити можливість суду апеляційної інстанції встановлювати нові факти і досліджувати нові докази. Таке положення вирівнює права особи на судовий захист відповідно до мети та завдань адміністративного судочинства. Наприклад, фізичні особи, які не володіють належною правовою кваліфікацією (особливо у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності, у справах за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України, у справах за адміністративними позовами з приводу затримання іноземців або осіб без громадянства), часто лише із судового рішення дізнаються про те, які юридично значимі обставини входили до предмету доказування по справі. Судова практика не дає однозначної відповіді щодо критеріїв поважності не подання визначених доказів до суду першої інстанції. З одного боку, можливість подання нових доказів до суду апеляційної інстанції пов'язана із заявою (або не заявою) зацікавленою стороною відповідного клопотання (зокрема, про призначення експертизи, повторної експертизи, про витребування доказів, про виклик свідків) до суду першої інстанції. Якщо відповідне клопотання було заявлено в суді першої інстанції, але було

відхилено відповідним судом, особа має право повторно заявити вказане клопотання в суді апеляційної інстанції. Якщо ж подібне клопотання особою в суді першої інстанції в принципі не заявлялося, або було отримано не в процесуальному порядку, то суд апеляційної інстанції відмовляє в прийнятті нових доказів. З іншого боку, можна зустріти прецеденти, коли суди апеляційної інстанції приймають нові докази без відповідного мотивування, в той час як законодавець зобов'язує правозастосовувача вказувати поважність причин не подання доказів в суді першої інстанції. Отже, вважаємо за необхідне зазначити, що правова категорія поважності неподання доказів до суду першої інстанції носить оціночний, суб'єктивний характер. Фактично законодавець залишає вирішення цього питання на розсуд суду апеляційної інстанції. Подібні дії суду потенційно можуть обмежувати зацікавленим особам доступ до суду другої інстанції, і, як наслідок, можуть розглядатися як порушення права на справедливий судовий розгляд. Таким чином, подібні дії суду апеляційної інстанції не сприяють оптимізації адміністративного судочинства. Крім того, неподання особами, які беруть участь у справі, певних доказів по справі до суду першої інстанції може бути спричинено не навмисними чи недобросовісними діями цих осіб, а неправомірними діями самого суду першої інстанції, який невірно визначив юридично значимі обставини по справі і (або) неправомірно розподілив тягар доказування між сторонами.

Отже, з метою оптимізації адміністративного судочинства, доцільно надати право судам апеляційної інстанції в повному обсязі перерозглядати судову справу, звичайно лише в межах вимог апеляційної скарги відповідно до предмету та підстав позову, які були заявлені в суді першої інстанції. Тому ч. 4 ст. 308 КАС України слід викласти в редакції: «Суд апеляційної інстанції вправі встановлювати нові факти і досліджувати нові докази». Цей механізм дозволить компенсувати застосування касаційних фільтрів до окремих категорій справ, забезпечивши повноцінну дію принципу права на перегляд справи та оскарження судового рішення, а також принципів обов'язковості судового рішення, його остаточності та здійсненності.

Наразі на сторінках преси та веб-ресурсів ми спостерігаємо занадто велику кількість поточного невдоволення організацією судочинства та процесуальними процедурами розгляду справ у судах. Сподіваємося, що наведені пропозиції до виправлення ситуації в адміністративному судочинстві будуть почуті. Процесуальна економія має бути, але не повинна негативно впливати на дію принципів верховенства права, диспозитивності, змагальності, гласності і відкритості, офіційного з'ясування усіх обставин у справі та ін. А відповідність судового рішення принципам справедливості буде високо оцінена не лише фахівцем у галузі права, а й пересічним громадянином. Це також сприятиме виробленню поваги до суду і підвищенню авторитету суддів [3, 323].

Список використаних джерел:

- [1] Кодекс адміністративного судочинства України (Закон України). № 2747-IV. (2005). Вилучено з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
- [2] Конституція України (Закон України). № 254к/96-ВР. (1996). Вилучено з: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4761#n4761>
- [3] Остафійчук, Л. А. (2016). Повага до суду і суддів як соціальна та правова цінність. *Порівняльно-аналітичне право*. (5), 320-325